

Lekmannarevisor i
Länstrafiken i
Västerbotten AB

2024-02-26

Till årsstämman för Länstrafiken i
Västerbotten AB (556071–4478)

Granskningsrapport - Länstrafiken i Västerbotten AB

Jag, av fullmäktige i Region Västerbotten utsedd lekmannarevisor, har granskat verksamheten i Länstrafiken i Västerbotten AB.

Styrelsen ansvarar för att verksamheten bedrivs enligt gällande bolagsordning, ägardirektiv och beslut samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten. Lekmannarevisor har i uppdrag för att granska verksamhet och intern kontroll samt pröva om verksamheten bedrivits enligt fullmäktiges uppdrag och mål samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten. Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen och kommunallagen, god revisionssed i kommunal verksamhet och fullmäktiges revisionsreglemente samt utifrån bolagsordning och av bolagsstämman fastställda ägardirektiv. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge rimlig grund för bedömning och prövning.

Av granskningen framgår att bolagets styrelse och VD under år 2024 hade kontroll över verksamheten och den ekonomiska utvecklingen. Trots att resandet minskade så uppstod ett ekonomiskt överskott för trafiken. Överskottet berodde till stor del på den förändrade lagstiftningen gällande reduktionsplikt för drivmedel, som medförde lägre drivmedelskostnader för bolaget. Styrelsen bedömer att verksamheten år 2024 genomfördes i enlighet med bolagets kommunala ändamål och de kommunala befogenheterna. Jag gör ingen annan bedömning:

Bolagets verksamhet har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt.

Bolagets interna kontroll var i huvudsak varit tillräcklig.

Undertecknat med digital signering.

Mattias Sehlstedt
Lekmannarevisor

Jag åberopar bifogad rapport: *Grundläggande granskning år 2024 av Länstrafiken i Västerbotten AB*, revisionskontoret Region Västerbotten.

Grundläggande granskning år 2024

Länstrafiken i Västerbotten AB

Foto: Jonas Westling

Februari 2025
Eva Moe
Revisionsdirektör
Region Västerbotten

Comfact Signature Referensnummer: 193276SE

Innehåll

1. Sammanfattande analys	3
2. Bakgrund	4
Bolagets uppdrag	4
Lekmannarevisors uppdrag	4
Iakttagelser i 2023 års granskning	5
Syfte och revisionsfrågor	5
Revisionskriterier	6
Metod	6
3. Bolagets uppdrag och mål	6
Ägarnas uppdrag till bolaget	6
Ägarnas krav på rapportering	8
Styrelsens arbetsordning	8
Styrelsens verksamhetsplan för år 2024	9
4. Granskningens resultat	11
Styrelsens styrdokument	11
Styrelsens löpande kontroll	12
Styrelsens interna kontroll	14
Styrelsens årsredovisning	16
5. Svar på revisionsfrågor	18

1. Sammanfattande analys

År 2024 uppgick resandet i regiontrafiken till 89 procent av nivån år 2019, som var det senaste normalåret före pandemin. Det var lite drygt 3 procent lägre än år 2023.

Trots att resandet minskade så uppstod ett ekonomiskt överskott för trafiken. Överskottet berodde till stor del på den förändrade lagstiftningen gällande reduktionsplikt för drivmedel, som medförde lägre drivmedelskostnader för bolaget. Överskottet på närmare 65 miljoner kronor bokades upp som en skuld till regionen och kommunerna och driftsanslaget till bolaget minskade med motsvarande belopp.

Vi bedömer att bolagets verksamhet år 2024 genomfördes på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredställande sätt. Bolagets styrelse bedömer att verksamheten år 2024 genomfördes i enlighet med bolagets kommunala ändamål och de kommunala befogenheterna. Vi gör ingen annan bedömning. En genomgång av styrdokument, protokoll och uppföljning visar att styrelsen i huvudsak hade en tillräcklig styrning och kontroll. Granskningen visar att styrelsen arbetat med att utveckla sin internkontrollplan men att det finns behov att fortsätta detta arbete.

2. Bakgrund

Bolagets uppdrag

Länstrafiken i Västerbotten AB ägs av Region Västerbotten. Bolaget är ett servicebolag till Kollektivtrafikmyndigheten i Västerbottens län. Efter beställningar från regionen och kommunerna ska bolaget på uppdrag av Kollektivtrafikmyndigheten upphandla, eller i egen regi, bedriva kollektivtrafik. Bolaget leds av en styrelse och en VD. Styrelse består av 9 ordinarie ledamöter och 9 suppleanter. Bolagets säte är i Lycksele. Länstrafiken i Västerbotten AB äger en tredjedel av aktierna i Bussgods i Norr AB. Därutöver har länstrafiken 2,1 procent av aktierna i Samtrafiken i Sverige AB.

Lekmannarevisors uppdrag

Lekmannarevisors uppdrag regleras i kommunallagen och aktiebolagslagen. Lekmannarevisorn granskar bolagets styrelse och VD. Lekmannarevisor ska granska och pröva om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Lekmannarevisor ska också granska om den interna kontrollen är tillräcklig. Prövningen av verksamhetens ändamålsenlighet och om ekonomin är tillfredsställande utgår från ägarnas, det vill säga fullmäktiges, direktiv och beslut för bolaget.

För år 2023–2026 har regionfullmäktige utsett Mattias Sehlstedt till lekmannarevisor i länstrafikbolaget. Enligt kommunallagen ska lekmannarevisor ta hjälp av sakkunnigt stöd (12 kap. 8 §). Lekmannarevisor bestämmer själv omfattningen på det sakkunniga stödet. För år 2024 har lekmannarevisor anlitat Eva Moe på Region Västerbottens revisionskontor som sakkunnigt stöd.

Efter avslutad granskning ska lekmannarevisor överlämna sin årliga granskningsrapport till Region Västerbottens revisorer. Lekmannarevisor ska också överlämna rapporten till bolagsstämman. Lekmannarevisors granskning är en del av den samordnade revisionen av regionen. Det innebär att revisorerna i Region Västerbotten ska bifoga granskningsrapporter och revisionsberättelser från de kommunala företagen till sin revisionsberättelse för regionen. Med stöd av den samordnade revisionen ska regionfullmäktige och ta ställning till instruktioner för sina ombud inför bolagets bolagsstämmor.

Auktoriserade revisorns uppdrag

Kommunala bolag ska också granskas av en auktoriserad revisor. Den auktoriserade revisorn väljs av bolagsstämman och har i uppdrag att granska bokföring, årsredovisning, intern kontroll samt styrelsens och VD:s förvaltning. Bolagets auktoriserade revisor skriver en revisionsberättelse som överlämnas till bolagsstämman. Den auktoriserade revisorn ska också överlämna sin revisionsberättelse till revisorerna i Region Västerbotten. Lekmannarevisor och bolagets auktoriserade revisor är två separata bolagsorgan med olika uppdrag. Uppdragen syftar till att ge ägaren ett så brett underlag som möjligt i sin bedömning i ansvarsfrågan avseende styrning, verksamhet och räkenskaper. Uppdragen är delvis överlappande när det gäller granskning av den interna kontrollen.

lakttagelser i 2023 års granskning

År 2023 uppgick resandet i regiontrafiken till 92 procent i jämförelse med år 2019, vilket var det senaste normalåret före pandemin. I jämförelse med år 2022 hade regiontrafiken ökat och uppgick till 105 procent. Resandet med Ultra hade helt återhämtat sig efter pandemin. För Ultra uppgick resandet till 116 procent i jämförelse med år 2022. Trots att resandet återhämtade sig uppstod ett ekonomiskt underskott för trafiken. Underskottet berodde på inflationen och kraftigt ökade kostnader för trafiken. För regiontrafiken var kostnaderna 41 miljoner kronor högre än budget. För Ultra var kostnaderna för trafiken 12 miljoner kronor högre än budget. De ökade kostnaderna var svåra för Länstrafiken att påverka eftersom den trafik som regionen och kommunerna hade beställt följde tecknade trafikavtal med bussföretagen.

För att möta kostnaderna beslutade regionfullmäktige i juni 2023 om en höjning av taxorna för regiontrafiken. Den goda utvecklingen på resandet och de höjda taxorna medförde att underskottet minskade. För år 2023 hade Länstrafiken ett underskott med 12 miljoner kronor. Det ekonomiska resultatet för Länstrafiken ska vara nollresultat eftersom över- eller underskott ska återbetalas eller betalas av finansierarna. Underskottet bokades upp som fordran till regionen och kommunerna och driftanslaget till bolaget ökade med motsvarande belopp.

Lekmannarevisor bedömde att bolagets verksamhet genomfördes på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredställande sätt. Bolagets styrelse bedömde att verksamheten var genomförd i enlighet med bolagets kommunala ändamål och de kommunala befogenheterna. Lekmannarevisor gjorde ingen annan bedömning. En genomgång av styrdokument, protokoll och uppföljning visade att styrelsen i allt väsentligt hade en tillräcklig styrning och kontroll.

Syfte och revisionsfrågor

Granskningens syfte är att ge underlag för lekmannarevisors bedömningar i den årliga granskningsrapporten. Granskningen är översiktlig med inriktning mot bolagets resultat för år 2024 och styrelsens system för styrning och kontroll. För granskningen har vi formulerat följande övergripande revisionsfrågor:

- Har styrelsen med hjälp av grundläggande styrdokument säkerställt att verksamheten är genomförd i enlighet med fullmäktiges direktiv?
- Har styrelsen löpande under året haft tillräcklig kontroll över att beslutade styrdokument följs?
- Har styrelsen med hjälp av uppföljning vid årets slut säkerställt att verksamheten är genomförd i enlighet med fullmäktiges direktiv?

Med utgångspunkt av en riskanalys har lekmannarevisor beslutat att särskild uppmärksamhet i granskningen ska riktas till risker förknippade med:

- Kontroll över arbetet med det nya biljettsystemet och appen.
- Kontroll över Bussgods i Norr AB med anledning av ägar- och verksamhetsförändringar.

Revisionskriterier

Revisionskriterierna utgör de bedömningsgrunder som bildar underlag för granskningens analyser, slutsatser och bedömningar. Revisionskriterier för denna granskning är:

- Kommunallagen, 2, 5 och 10 kap.
- Aktiebolagslagen, 8 kap.
- Årsredovisningslagen, 6 kap.
- Bolagsordning
- Ägardirektiv
- Offentlighet- och sekretesslagen och arkivlagen

Metod

Granskningen är genomförd med hjälp av dokumentationsstudier av styrelsens styrande och redovisande dokument samt av styrelsens protokoll. Avstämningar är genomförda med bolagets VD och auktoriserade revisor. I november 2024 genomförde lekmannarevisor och bolagets VD en träff. Även i samband med slutrevision i februari 2025 har en träff genomförts mellan lekmannarevisor, styrelsen och bolagets VD. Syftet med träffarna var att få information om bolagets verksamhet och resultat samt styrelsens arbete med att säkerställa en tillräcklig styrning och kontroll. Bolagets VD har som ett led i kvalitetssäkringen getts möjlighet att lämna synpunkter på rapportutkast.

3. Bolagets uppdrag och mål

Ägarnas uppdrag till bolaget

Bolagsordning och ägardirektiv

Regionfullmäktige beslutade i april 2024 om en ny bolagsordning och nytt ägardirektiv för Länstrafikbolaget. Av bolagsordningen och det bolagsspecifika ägardirektivet framgår att bolaget:

- Själv eller genom annan ska bedriva kollektivtrafik, som avses i lagen (2010:1065) om kollektivtrafik, i Västerbotten jämte utgående linjer, samt sådan verksamhet som behövs för att utföra kollektivtrafiken. Bolaget ska bland annat:
 - Bedriva verksamheten i enlighet med uppdrag från regionala utvecklingsnämnden, tillika kollektivtrafikmyndigheten.
 - Utifrån beslut om allmän trafikplikt ska bolaget upphandla, ingå trafikavtal och bedriva kollektivtrafik. Om det inte finns kostnads-effektiva alternativ på marknaden ska bolaget i egen regi genomföra kollektivtrafiken.
 - Samordna hållplatser och bytespunkter
 - Verka för omställning till ett hållbart transportsystem genom ökad marknadsandel för kollektivtrafikresor. Vara rådgivande och ge stöd tillfinansiärer i miljöfrågor.

- Förvalta och utveckla verksamhetssystem så att de är väl integrerade med andra transportsystem.
- Ansvara för information, marknadsföring och kundservice.
- Arbeta med kompetensförsörjning i kollektivtrafikbranschen.
- Bolaget ska upphandla och via en beställningscentral samordna särskild kollektivtrafik.
- Bolaget ska själv eller genom annan bedriva godstransporter för att tillhandahålla en grundläggande samhällsservice.
- Bolaget omfattas av säkerhetsskyddslagen vars syfte är att skydda information och verksamhet som är av betydelse för Sveriges säkerhet. Bolaget ska genomföra en säkerhetsskyddsanalys i syfte att utreda behovet av säkerhetsskydd.
- Bolaget bedriver verksamhet inom samhällsviktig sektor. Bolaget ska ha beredskap för att upprätthålla och säkerställa sin verksamhet. Bolaget ska genomföra analyser för att identifiera vilken planering som behöver genomföras.

Kommunala befogenheter

Verksamheten ska enligt kommunallagen bedrivas i enlighet med de kommunala befogenheterna i kommunallagen:

- Principen om kommunala angelägenheter
- Lokaliseringsprincipen
- Likställighetsprincipen
- Självkostnadsprincipen
- Förbudet mot vinstsyftande näringsverksamhet
- Förbudet mot stöd till enskild.

Trafikförsörjningsprogrammet

Regionfullmäktige har i trafikförsörjningsprogrammet för perioden 2020–2025 beslutat om följande mål för kollektivtrafiken (RS 713–2020):

- Kollektivtrafikens andel av det motoriserande resandet ska år 2030 vara 30 procent. Delmål år 2025 är 25 procent.
- Andelen fordonskilometer med förnybart bränsle i upphandlad kollektivtrafik ska år 2030 uppgå till 100 procent. Delmål år 2025 är 75 procent.
- Tillgången till kollektivtrafik mellan kommuncentrum och till och från strategiska knutpunkter i norra Sverige ska vara bibehållen eller utvecklad år 2030 i förhållande till år 2022.
- Den regionala kollektivtrafiken ska år 2030 vara tillgänglig för de flesta personer med funktionsnedsättningar.
- Prissättningen ska göra kollektivtrafiken attraktiv och tillgänglig för olika grupper.

Beslut av fullmäktige i juni 2023

Den 20 juni 2023, §106, beslutade fullmäktige att kraven på HVO kunde frångås i de trafikavtal som finansierades av Region Västerbotten. Bakgrunden var att prisutvecklingen på HVO under år 2022 var hög (+62 procent) i jämförelse med diesel (+45 procent). Fullmäktige gav regionala utvecklingsnämnden befogenhet att besluta om återgång till HVO om förutsättningarna skulle förändras.

Vår kommentar

Det är positivt att regionfullmäktige beslutat om ny bolagsordning och nytt ägardirektiv. Av bolagsordningen framgår vilka kommunala befogenheter som utgör en ram för bolagets verksamhet vilket är ett krav enligt kommunallagen (10 kap. 3§). Tidigare saknades dessa uppgifter i bolagsordningen.

Ägarnas krav på rapportering

I det bolagsspecifika ägardirektivet ställer fullmäktige inga krav på återrapporteringen till regionen. Enligt ett generellt ägardirektiv som fullmäktige beslutat om ska bolagets styrelse i årsredovisningen, eller årligen i en särskild bolagsstyrningsrapport, lämna bland annat följande information till regionstyrelsen (RS 407–2020):

- Om verksamheten bedrivits i enlighet med det kommunala ändamålet och de kommunala befogenheterna.
- Om bolaget överlämnat frågor till fullmäktige av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.
- Utvärdering av styrelsens och VD:s arbete.
- Om styrelsens ledamöter har uppdrag, aktier, andelar eller andra intressen i företag som bolaget har affärsförbindelser med eller som är verksamt i samma bransch som bolaget.
- Hur styrelsens arbete har bedrivits, inkluderande arbetsfördelning, antal sammanträden, genomsnittlig närvaro och vem som varit sekreterare vid sammanträden.
- Hur den interna kontrollen och riskhanteringen är organiserad och fungerat.
- Samarbetet med revisor och lekmannarevisor.
- Vilka ärenden som bolagets styrelse har överlämnat till regionstyrelsen för beredning om fullmäktige ska ta ställning i dessa ärenden.

Vår kommentar

En iakttagelse är att ägarens krav på återrapportering från Länstrafikbolaget är generella. Ägaren ställer inga krav på rapportering kopplad specifikt till kollektivtrafiken eller bolagets uppdrag.

Styrelsens arbetsordning

I sin arbetsordning har bolagets styrelse ställt följande krav på styrning och rapportering:

- Styrelsen ska besluta om mål, väsentliga policys och strategiska planer.
- Vid styrelsens sammanträden ska VD lämna rapport om:

- Trafik
- Ekonomi
- Allmän information
- Protokoll från styrelsens sammanträden ska, förutom besluten, ange underlag för besluten i den mån detta kan ha betydelse för beslutet.

Styrelsens verksamhetsplan för år 2024

I verksamhetsplanen hänvisar styrelsen till de övergripande målen i det regionala trafikförsörjningsprogrammet för perioden 2020 – 2025. Nedan återger vi de mål som styrelsen beslutade om i sin verksamhetsplan för år 2024:

Nöjda kunder

Allmän kollektivtrafik. Nöjd-kund-index ska öka i jämförelse med året före och vara högre än det nationella snittet. Mätningar ska göras separat för regiontrafiken och Ultra.

Särskild kollektivtrafik. Nöjdheten för beställningar av resor med serviceresor ska vara minst 90 procent.

Samordningsgraden

41 procent av de resor som beställningscentralen bokar ska vara samordnade.

Resandeutvecklingen i den allmänna kollektivtrafiken

Regiontrafiken. På helårsbasis ska resandet överstiga 2019 års siffror. Intäkterna ska uppgå till minst 184 miljoner kronor (inklusive skolkortintäkter).

Ultra (Umeå stadstrafik). Resandet ska uppgå till 102,5 procent av 2023 års nivå, vilket innebär att 10 250 000 resor ska göras. Intäkterna ska uppgå till minst 125 miljoner kronor (inklusive skolkortintäkter).

Tillgänglighet

100 procent av ordinarie fordon ska vara utrustade med yttre destinationsskylt, ramp eller lyft, rullstolsplats, inre ljudutrop och inre informationsskärmar. För Ultra och Norrlandskusten ska de ordinarie fordonen även vara utrustade med yttre ljudanrop och låg-golv.

Miljö

Trafiken ska år 2024 bedrivas till 76 procent med förnybart drivmedel. Denna siffra ska förbättras med 4 procentenheter per år för att vara 100 procent år 2030.

Nöjd medarbetar-index

Nöjd medarbetar-index ska för år 2023 uppgå till 8,6 på en skala från 1 – 10.

I verksamhetsplanen redovisade styrelsen också ett stort antal aktiviteter för år 2024 samt en långsiktig strategi för bolagets utveckling. Av strategin framgår att bolaget har en vision om att länstrafiken ska erbjuda Sveriges mest välkomnande kollektivtrafik. I verksamhetsplanen kan man läsa om att bland annat följande aktiviteter planerades:

- Uppföljning av hur stor andel av resenärerna upplever trygghet att resa med länstrafiken. Målet är att 80 procent ska uppleva trygghet och mindre än 10 procent otrygghet.
- Att arbetet med att införa, marknadsföra och informera om uppdateringar av betalsystemet i syfte att öka den digitala försäljningen av biljetter. Systematiskt analysera hur olika biljettprodukter används och föreslå förbättringar.
- År 2024 lansera ny webb med ny reseplanerare.
- Genomföra internutbildningar för att höja kompetensen hos medarbetare om hur beställningar ska läggas ut för att maximera samordningen av särskild kollektivtrafik. Införa nytt system för planering och bokning av service-resor.
- Genomföra fysiska träffar med trafikföretagen minst en gång per år och genomföra regelbundna kvalitetsuppföljningsmöten.
- Kartläggning av tillgängligheten. Ta fram en instruktionsfilm för förare och trafikföretag om tillgängligheten för att lyfta fram resenärernas perspektiv.
- Mäta fyllnadsgraden på linje 31 Blå Vägen Umeå – Hemavan), linje 20 (Haparanda – Umeå och linje 63 (Dorotea – Umeå).

Styrelsen ska följa upp verksamhetsplanen och målen med hjälp av:

- Delårs- och årsbokslut och uppföljningsrapporter per 28 februari och 31 oktober.
- Verksamhetsberättelse.
- Bolagsstyrningsrapport.
- Uppföljning av personalens nöjdhet med hjälp av enkät i augusti eller september samt med hjälp av enkät på våren.

Vår kommentar

Verksamhetsplanen har en tydlig koppling till bolagsordning, ägardirektiv och det regionala trafikförsörjningsprogrammet. Verksamhetsplanen innehåller mätbara mål och aktiviteter för år 2024. Verksamhetsplanen innehåller också en långsiktig strategi.

4. Granskningens resultat

Styrelsens styrdokument

Av tabellen nedan framgår att styrelsen för år 2024 beslutade om grundläggande styrdokument.

Styrdokument	Beslut	Vår kommentar
Affärsplan	Ja	Styrelsens verksamhetsplan innehåller en långsiktig strategi
Arbetsordning	Ja	2023-12-15, §46
Instruktion till VD	Ja	2023-12-15, §47
Instruktion om rapportering	Ja	Framgår av arbetsordning och instruktion till VD
Verksamhetsplan för år 2024	Ja	2023-12-15, §45
Mätbara mål	Ja	Ingår i verksamhetsplan
Budget år 2024	Ja	2023-05-05, §414
Internkontrollplan för år 2024	Ja	2023-12-15, §49
Attestordning	Ja	2023-09-22, §21
Delegationsordning eller motsvarande	Ja	Framgår av arbetsordning och attestordning
Dokumenthanteringsplan	Ja	Den 22 september 2023, §20

En genomgång av protokoll visar att styrelsen även i övrigt beslutat om en rad styrande dokument:

- Upphandlingspolicy (2018)
- Inköspolicy (2015)
- Friskvårdspolicy (2018)
- Policy för bisyssla (2015)
- Alkohol- och drogpolicy (2016)
- IT-policy (2024)
- Likabehandlingspolicy (2015)
- Rehabiliteringspolicy (2018)
- Tjänsteresepolicy (2022)
- Arbetsmiljöpolicy (2020) finns även regionens från 2022
- Miljöpolicy (2022) finns inte i policymappen
- Lönepolicy (2023)
- Policy för distansarbete (2021)
- Kommunikationspolicy (2022)
- Riktlinjer mot korruption och mutor (2022)
- Kvalitetspolicy (2022)
- Säkerhetspolicy (2022) fanns inte i policymappen
- Jämställdhets och jämlikhetspolicy (2022) finns inte i policymappen
- Visselblåsarpolicy (2022) finns inte i policymappen
- Representations- och gåvopolicy (2021)
- Riktlinje för representation inom Region Västerbotten (2022)
- Finanspolicy (2017)
- Ekonomi och förvaltningspolicy
- Riktlinjer för direktupphandling (2023)

- Likabehandlingspolicy (2015)
- Rutin för allmän handling (2023)
- Riktlinjer för digitala körjournaler (2019)

Vår kommentar

Vi bedömer att styrelsen i hög grad har beslutat om policys och riktlinjer för bolagets verksamhet. Vi noterar att några dokument inte reviderats på 10 år trots att det av dokumentet framgår att styrelsen ska revidera vart tredje år. Vi rekommenderar styrelsen att skapa en rutin för att ha kontroll på att viktiga styrdokument revideras kontinuerligt.

Styrelsens löpande kontroll

År 2024 hade bolagets styrelse fem protokollförda sammanträden. En genomgång av protokollen visar att styrelsen under året fick information om bolagets verksamhet med hjälp av VD-rapporter, ekonomiska rapporter och annan rapportering. I stor utsträckning kan man följa styrelsens arbete med hjälp av protokollen och bifogade underlag. Protokoll, styrande dokument, uppföljningsrapporter med mera finns samlade i en digital plattform som styrelsens ledamöter har tillgång till. Med hjälp av protokollen kan vi se att styrelsen var aktiv och agerade under året. Nedan lämnar vi översiktliga redogörelser för de områden som lekmannarevisor beslutat skulle få särskild uppmärksamhet i 2024 års granskning.

Kontroll över ägar- och verksamhetsförändringar i Bussgods i Norr AB.

Den första april 2024 köpte Kollektivtrafikmyndigheten i Västernorrland en tredjedel av aktierna i Bussgods i Norr AB från Länstrafiken i Västerbotten AB. Under år 2024 har därför nytt aktieägaravtal, nytt ägardirektiv och ny bolagsordning beslutats på bolagsstämman för Bussgods i Norr AB.

Bussgods i Norr AB har i uppdrag att bedriva gods- och terminalverksamhet inom de ekonomiska ramar som länstrafikbolagen i Västerbotten och Norrbotten samt Kollektivtrafikmyndigheten i Västernorrland bestämmer. Bolaget erbjuder godstransporter till både företag och privatpersoner. Transporterna ska utföras av kollektivtrafikens linjetrafik längs med kollektivtrafikens linjesträckning. Bussgodsbolaget ska bedriva sin verksamhet på persontrafikens villkor.

Av det gemensamma ägardirektivet framgår att Bussgods i Norr AB även ska tillhandahålla de tjänster som länstrafikbolagen efterfrågar. Det kan enligt ägardirektivet avse tjänster som har koppling till den allmänna kollektivtrafiken så som trafikupplysning, biljettförsäljning, hantering av kvarglömt resgods, administration med mera.

Enligt aktieägaravtalet för Bussgods i Norr AB ska bussgodsbolagets prissättning för att transportera gods utgå från marknadsmässiga principer.

I aktieägaravtalet kan man läsa att bussgodsbolaget ska ersätta ägarna för de transporter som utförts av kollektivtrafiken i respektive län. Ersättningen ska motsvara en andel av fraktintäkten för den utförda transporten. Hur stor andel av fraktintäkten fastställs årligen på bolagets bussgodsbolagets årsstämma

På bolagsstämman i juni 2024 beslutade ägarna att ersättningsnivå år 2024 skulle ligga kvar på samma nivå som år 2023 det vill säga på 19 procent av intäkterna för gods som transporterades med kollektivtrafikens linjetrafik. Vi har fått information

från länstrafikens VD och bussgodsbolagets VD om att avgiften bygger på en beräknad uppskattning av länstrafikbolagens kostnader för att transportera gods i bussarna. Avgiften ska årligen ses över av bolagen i syfte att säkerställa rätt fördelning av kostnader och ersättning och att självkostnadsprincipen uppfylls.

Lekmannarevisorerna i Bussgods i Norr AB har i granskningar tidigare år rekommenderat styrelsen i bolaget att genomföra en juridisk analys i syfte att säkerställa att verksamheten är genomförd i enlighet med de kommunala befogenheterna. Bakgrunden till rekommendationen är att bolaget verkar på en marknad som är konkurrensutsatt med privata transportföretag. Vid en träff i november 2024 med lekmannarevisorerna uppgav VD för Bussgods i Norr AB att bolaget hade påbörjat en analys för att säkerställa att kommunallagens krav på självkostnadsprincipen var uppfyllda. Det påbörjade arbetet hade dock under hösten 2024 fått stå tillbaka till förmån för behovet att prioritera bolagets ekonomi och personal. Enligt uppgift från Bussgods VD är ambitionen att slutföra den fördjupade analysen under år 2025.

Det finns ett avtal som reglerar samarbete och köp av tjänster mellan Länstrafiken och Bussgods. Avtalet reglerar bland annat den busstationsverksamhet som bussgodsbolaget ska utföra åt länstrafikbolagen. Av avtalet framgår att bussgodsbolaget varje månad ska fakturera länstrafikbolagen för de kostnader som uppstår för busstationsverksamheten.

I avtalet framgår att Länstrafiken och Bussgodsbolaget ska eftersträva rättvisande kostnader och korrekt redovisade intäkter mellan bolagen. Det vill säga att:

- Kostnader och intäkter för bussgodsverksamhet redovisades i bussgodsbolaget.
- Kostnader och intäkter som handlar om persontrafik skulle redovisas hos länstrafikbolagen.

Vi har under granskningen uppmärksammat VD på att detta avtal var tecknat för åren 2020–2021. VD uppger att det idag inte finns något förlängningsavtal men att avtalet kommer att ses över.

En genomgång av protokoll visar att styrelsen för Länstrafiken i Västerbotten AB under år 2024 löpande fick information om Bussgodsverksamheten och ägarförändringarna med mera.

Kontroll över arbetet med det nya biljettsystemet och appen.

Det har i några år pågått ett samarbete mellan Länstrafiken i Västerbotten AB, Länstrafiken i Norrbotten AB, Din Tur i Västernorrland, Länstrafiken i Jämtland, Luleå Lokaltrafik och Skellefteåbuss AB om ett gemensamt biljett- och betalsystem i Norrland. Målet är att skapa förutsättningar för ett sömlöst resande mellan länet.

I verksamhetsplanen för år 2024 för Länstrafiken i Västerbotten AB kan man läsa att det nya biljett- och betalsystemet och appen var ett viktigt första steg för att nå visionen om "Sveriges mest välkomnande kollektivtrafik.

Enligt styrelsens verksamhetsplan för år 2024 skulle flera delar av projektet gemensamt biljett- och betalsystem tas i bruk under år 2024. Bland annat skulle den nya appen för resenärerna släppas i början av året. I februari 2024 beslutade styrelsen att investera i ny betalkortsterminal till bussarna för 3 miljoner kronor.

Investeringen var en förutsättning för den kommande implementeringen det nya biljett- och betalsystemet.

Vår granskning visar att styrelsen vid samtliga sammanträden under år 2024 har diskuterat eller fått information om arbetet med den nya appen samt projektet att införa ett gemensamt betalsystem i Norrland. Av informationen framgick exempelvis att projektet med det nya betalsystemet under året drabbades av förseningar på grund av bristande leveranser från systemleverantören och att Länsstrafiken på grund av förseningar och bristande leveranser krävt vite från systemleverantören.

Vår kommentar

Vi bedömer att styrelsen i allt väsentligt hade en tillräckligt löpande kontroll under år 2024.

Styrelsens interna kontroll

Kort om intern kontroll

Arbetet med en styrelses interkontrollplan bör utgå från en riskanalys av styrelsens ordinarie styrning och kontroll av verksamheten. I riskanalysen ska styrelsen bedöma om det finns behov av extra kontroller. I internkontrollplanen ska styrelsen specificera vilka extra kontroller som behövs för att hantera risker som inte blir tillräckligt hanterade i den ordinarie styrningen och kontrollen. Kontrollerna i internkontrollplanen ska metodmässigt vara avgränsade så att det tydligt framgår hur kontrollerna ska genomföras och återslagas. Kravet på denna tydlighet är hög eftersom internkontrollplanen är styrelsens verktyg för kontroll. Det är viktigt att ledamöterna i styrelsen har tillräcklig information om hur kontrollerna planeras bli genomförda.

Det är också viktigt att uppföljningen är tydlig så att ledamöterna kan värdera resultatet av genomförda kontroller. Med hjälp av uppföljningen ska styrelsen bedöma om det finns behov av korrigerande åtgärder för att rätta till eventuella brister och om det finns behov av att genomföra ändringar i den ordinarie styrningen och kontrollen.

Tillbakablick på styrelsens interna kontroll

Av granskningar de senaste åren har det framgått att bolaget haft ett väl utvecklat ordinarie system för att följa upp och kontrollera verksamheten. Med hjälp av styrelsens protokoll och uppföljningsrapporter har granskningar identifierat att styrelsen har haft god kontroll över verksamheten.

Av granskningarna har det dock framkommit att styrelsens internkontrollplaner delvis liknat sammanställningar av aktiviteter som görs i den ordinarie uppföljningen och kontrollen. Styrelsens internkontrollplaner har inte i tillräcklig grad varit planer för extra kontroller som planerats med utgångspunkt av riskanalyser av den ordinarie uppföljningen och kontrollen. Flera av kontrollerna i internkontrollplanerna har inte heller varit tillräckligt avgränsade och metodmässigt beskrivna så att det tydligt framgått hur kontrollerna skulle genomföras och återslagas. Även uppföljningen har varit för översiktlig. Med hjälp av uppföljning har det varit svårt att bedöma på vilket sätt och i vilken grad kontroller varit genomförda. Det har också varit svårt att få en bild av kontrollernas resultat. I juni 2023 framförde styrelsen i ett yttrande över 2022 års granskning att den skulle genomföra ett arbete med att utveckla internkontrollplanen.

Styrelsens internkontrollplan

I december 2023 beslutade styrelsen om sin internkontrollplan för år 2024. Planen bygger på en risk- och konsekvensanalys som presenterades för styrelsen i september 2023. Risk- och konsekvensanalysen innehöll 18 riskområden. Fem av dessa områden bedömdes ha medelhögrisk, ett område med stor risk och ett område med mycket stor risk. Resterande 11 riskområden bedömdes utgöra liten eller väldigt liten risk.

I internkontrollplanen presenterade styrelsen fyra riskområden med tillhörande kontrollaktiviteter och vad som skulle kontrolleras i en tabell. Av planen framgick inte vilka som skulle genomföra kontrollerna eller när kontrollerna skulle genomföras eller återsäkras till styrelsen. De riskområden som fanns med i styrelsens internkontrollplan för år 2024 var:

- Kvalitetsbrister i trafiken
- Budget
- Offentligt bolag - hantering av allmänna handlingar
- Ekonomi/finans

Riskområdena *budget* och *ekonomi/finans* var båda bedömda som väldigt liten risk enligt risk- och konsekvensanalysen. Risken *offentligt bolag* bedömdes som medelhög risk medan risken med *kvalitetsbrister i trafiken* bedömdes som en mycket stor risk.

Uppföljning av internkontrollplanen

Den 14 februari 2025 följde styrelsen upp sin internkontrollplan för år 2024. I styrelsens bolagsstyrningsrapport fanns en kort beskrivning av arbetet.

Vi har granskat den uppföljningen av internkontrollplanen som styrelsen fick ta del av den 14 februari 2025. Uppföljningen visade att alla kontroller var genomförda. Av uppföljningen framgick inte hur kontroller var genomförda eller vad kontrollerna visat för resultat.

I årsredovisningen skrev styrelsen att uppföljningen av planen inte hade påvisat sådana brister som medförde anledning för styrelsen att vidta åtgärder.

Vår kommentar

Styrelsen har under 2024 arbetat med den interna kontrollen och tagit fram en tydlig och dokumenterad riskanalys, vilket är positivt. Vår bedömning är att arbetet med att utveckla den interna kontrollen behöver fortsätta.

Tidigare granskningar har visat att internkontrollplanerna delvis har liknat sammanställningar av ordinarie uppföljningsaktiviteter och inte varit tillräckligt inriktade på extra kontroller utöver dessa. Här finns utvecklingspotential. Internkontrollplanen skulle också kunna förbättras genom att tydligare beskriva hur kontrollerna ska genomföras (till exempel stickprovets storlek), vem som ansvarar för dem och hur ofta de ska göras. Redovisningen kan också utvecklas genom att förklara hur kontrollerna har genomförts och vilka resultat de gett.

Vi kommer att följa upp utvecklingen i granskningen för 2025

Styrelsens årsredovisning

Krav på årsredovisningen

Enligt årsredovisningslagen ska styrelsens förvaltningsberättelse innehålla en rättvisande översikt över utvecklingen av bolagets verksamhet, ställning och resultat. Styrelsen ska redogöra för händelser av väsentlig betydelse för företaget som inträffat under räkenskapsåret. Styrelsen ska enligt årsredovisningslagen också redogöra för företagets förväntade framtida utveckling inklusive beskrivningar av väsentliga risker och osäkerhetsfaktorer.

Styrelsens årsredovisning för år 2024

I årsredovisningen informerar styrelsen om att Länstrafiken under våren 2024 sålde hälften av aktieinnehavet i Bussgods i Norr AB till Kommunalförbundet kollektivtrafikmyndigheten i Västernorrland. Vidare framgår att bolaget redovisat ett stort överskott i förhållande till budget eftersom den förändrade lagstiftningen för reduktionsplikt i drivmedel medförde lägre drivmedelspriser under året. Överskottet kommer enligt årsredovisningen att fördelas och återbetalas till bolagets finansier.

Enligt redovisningen uppgick resandet till 89 procent av nivån år 2019 som var det senaste normalåret före pandemin. År 2024 minskade resandet med cirka 3,3 procent jämfört med år 2023.

Resultatet för länstrafikbolaget ska alltid bli +/-0 eftersom över- eller underskott ska återbetalas eller betalas av finansierarna. För år 2024 hade överskottet på 65 miljoner kronor bokats upp i bolaget som en skuld gentemot finansierarna. Umeå kommun, Umeå stadstrafik, Skellefteå kommun och Region Västerbotten fick de största återbetalningarna. Regionens och kommunernas totala driftanslag uppgick år 2024 till 464 miljoner kronor, vilket var en minskning med 7 procent i jämförelse med år 2023.

I tabellen nedan har vi sammanställt hur styrelsen i årsredovisningen följde upp målen i verksamhetsplanen.

Styrelsens mål	Resultat	Vår kommentar
Nöjd-kund-index ska år 2024 öka i jämförelse med år 2023 samt vara högre än det nationella snittet.	Index för regiontrafiken var 66 % vilket var högre än år 2023 och även högre än rikssnittet (59 %) Index för Ultra var 76 % vilket var längre än år 2023 men högre än snittet i riket (60 %)	Målet uppfylldes helt för regiontrafiken. Målet uppfylldes i hög grad för Ultra.
Nöjdheten för särskild kollektivtrafik ska vara minst 90%	97 %	Målet uppfylldes

Styrelsens mål	Resultat	Vår kommentar
Andelen resor som samordnas av beställningscentralen ska uppgå till 41 procent.	37 %	Målet uppfylldes inte. Förklaras av ett systembytet den 1 februari 2024. Mätningarna visade dock en positiv trend under hösten 2024.
Resandet i regiontrafiken (allt trafik utom Ultra) ska överstiga 2019 års nivå	89 % av 2019 års resandesiffror.	Målet uppfylldes inte
Intäkterna för regiontrafiken ska uppgå till 184 miljoner kronor (inklusive skolkortsintäkter).	187,5 miljoner kronor	Målet uppfylldes
Resandet i Ultra ska uppgå till 102,5% av 2023 års nivå, vilken innebär 10 250 000 resor.	Resandet ökade men landade på 100,5 % jämfört med resandet år 2023 (9 779 052 resor)	Målet uppfylldes inte
Intäkterna för Ultra ska uppgå till 125 miljoner kronor (inklusive skolkortsintäkter).	128 miljoner kronor	Målet uppfylldes
Alla ordinarie fordon ska korrekt utrustade med yttre destinationsskylt, ramp eller lyft, plats för rullstol, inre ljudutrop och inre informationsskärmar. För Norrlandskusten och Ultra ska fordonen även vara utrustade med yttre ljudanrop och låg-golv.	97 % rullstolsplats 98 % ramp och lyft 92 % hållplatsupprop 93 % inre informationsskyltar Avvikelserna på regiontrafiken. 100% måluppfyllelse för Ultra	Målet uppfylldes inte för regiontrafiken. Målet uppfylldes för Ultra
Trafiken ska år 2024 bedrivas till 76 procent med förnybart drivmedel. Denna siffra ska förbättras med 4 procentenheter per år för att vara 100 procent år 2030.	90 % vid halvårsskiftet. Siffrorna för helårsresultatet var ännu inte klara till årsbokslutet.	Målet uppfylldes
Nöjd medarbetar-index skulle uppgå till 8,6 på en skala 1–10.	8,49 %	Målet uppfylldes inte

Av sammanställningen framgår att bolaget delvis uppnådde målen för år 2024. Styrelsen bedömde i sin årsredovisning att verksamheten bedrivits inom ramen för det kommunala ändamålet även om inte alla mål uppfylldes för året.

I tabellen nedan redogör vi för hur styrelsen uppfyllde några av de krav som fullmäktige ställt på rapporteringen i samband med årsredovisningen.

Ägarnas krav på redovisning	Bedömning	Vår kommentar
Har styrelsen i sin årsredovisning följt upp och utvärderat bolagets verksamhet mot det kommunala ändamålet?	Ja	Den 14 februari 2025 beslutade styrelsen om sin bolagsstyrningsrapport. I rapporten fanns en skriftlig utvärdering där styrelsen konstaterade att verksamheten år 2024 var genomförd i enlighet med bolagsordning och ägardirektiv. Styrelsen kommenterade utvärderingen i årsredovisningen.
Har styrelsen i sin årsredovisning följt upp och utvärderat om bolagets verksamhet är genomförd inom ramen för de kommunala befogenheterna?	Ja	I den bolagsstyrningsrapport som styrelsen beslutade om 14 februari 2024 intygade styrelsen att bolaget hade agerat inom ramen för de kommunala befogenheterna. Styrelsen redovisade bedömningen i årsredovisningen.
Har styrelsen i sin årsredovisning eller i särskild rapport lämnat information om att en utvärdering av det egna styrelsearbetet är genomförd?	Ja	Av bolagsstyrningsrapporten för år 2024 framgår att styrelsen genomfört en utvärdering. Utvärderingen är kommenterad i årsredovisningen. Resultatet av utvärderingen bifogades i två bilagor till bolagsstyrningsrapporten. Resultatet kommenterades inte i bolagsstyrningsrapporten.
Har styrelsen i årsredovisningen eller i särskild rapport lämnat information om hur den interna kontrollen fungerat?	Ja	I årsredovisningen kommenterade styrelsen att den interna kontrollen följs upp i samband med styrelsens sammanträde i februari 2025. Arbetet har även kommenterats i bolagsstyrningsrapporten.

Av sammanställningen framgår att styrelsen uppfyllde de krav vi kontrollerat på rapportering i samband med årsredovisningen.

Vår kommentar

Vi bedömer att styrelsen i förvaltningsberättelsen redovisar väsentliga händelser under år 2024 och risker som är förknippade med framtiden. Förvaltningsberättelsen är informativ och välskriven. Vi bedömer att redovisningen uppfyller de krav som regionen ställer på återrapportering.

5. Svar på revisionsfrågor

Av granskningen framgår att bolagets styrelse och VD under år 2024 hade kontroll över verksamheten och den ekonomiska utvecklingen. Visserligen minskade resandet med cirka 3 procent i jämförelse med år 2023, men bolagets mätningar av exempelvis kundnöjdhet, miljömål och intäktsmål visade på positiva resultat. Den förändrade lagstiftningen kring reduktionsplikten medförde att bolagets kostnader minskade. Det resulterade i sin tur i ett överskott på nästan 65 miljoner kronor som bolaget återbetalar till sina finansärer.

Vi bedömer att bolagets verksamhet år 2024 genomfördes på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredställande sätt. Vi bedömer också att styrelsen i

huvudsak hade en tillräcklig styrning och uppföljning. Bolagets styrelse bedömer att verksamheten år 2024 genomfördes i enlighet med bolagets kommunala ändamål och de kommunala befogenheterna. Vi gör ingen annan bedömning.

Revisionsfråga	Vår bedömning
Har styrelsen med hjälp av grundläggande styrdokument säkerställt att verksamheten är genomförd i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Ja, styrelsen har i hög grad beslutat om styrdokument.
Har styrelsen löpande under året haft tillräcklig kontroll över att beslutade styrdokument följs?	Ja, men hjälp av styrelsens protokoll kan vi följa styrelsens arbete med att hålla sig informerad, ta beslut med mera.
Har styrelsen med hjälp av uppföljning vid årets slut säkerställt att verksamheten är genomförd i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Ja. Styrelsen har efter utvärdering bedömt att verksamheten är genomförd i enlighet med det kommunala ändamålet och de kommunala befogenheterna. Vi gör ingen annan bedömning.

Umeå den 25 februari 2025

Eva Moe
Certifierad kommunal yrkesrevisor
Revisionskontoret
Region Västerbotten

UNDERSKRIFTSSIDA

**Detta dokument har undertecknats med avancerade elektroniska
underskrifter:**

NAMN:	KJELL MATTIAS SEHLSTEDT
TITEL, ORGANISATION:	Lekmannarevisor, Länstrafiken i Västerbotten AB
TID:	2025-02-26 15:06:58 +01:00
IDENTIFIKATIONSTYP:	Svensk e-legitimation

